

ANA MARIA LORENZEN - EN FÄRGENS KONSTNÄR

“Jag vill förmedla känslan av det som jag har mottagit och därför måste jag skapa grunden till en ny känsla”.

Ana María Lorenzen beskriver sig som en färgens konstnär. I hennes tankar och känslighet möter vi en outtröttlig chilensk kvinna. Hennes kärlek till måleriet och ständiga intresse för den latinamerikanska konsten har lett till att hon har ställt ut i många länder, och inte bara sin egen konst, utan hon har på eget initiativ organiserat utställningar med folklig konst av kvinnor i Chile.

I egna ord beskriver hon hur hon själv har mognat under många år långt från sitt Chile. Ana María är en outtömlig källa till samtal, så vi försöker styra vår dialog till att handla om den latinamerikanska konsten, om våra konstnärer och om hennes eget måleri.

Vi börjar med frågan om vad som allmänt karaktäriserar en konst som vi kan kalla latinamerikansk, och hon svarar att det är svårt att svara på, eftersom den konsten är mycket omfattande. Sedan förklarar hon:

Den latinamerikanska kulturen grundar sig i stort sett på dess precolombinska rötter, som definierar ett sätt att vara och att utveckla kulturen i en särskild riktning, förvisso influerad på ett eller annat sätt av århundradena efter den spanska erövringen. De precolombinska kulturen i Anderna och Centralamerika hade bildat starka kulturella grunder och på dem byggt utvecklade kulturer, som inspirerat många moderna konstnärer. Religion och enkelhet är framträdande drag, som den spanskamerikanska världen fick ärva när den skapade en ny form av kultur som byggde vidare på den gamla kulturen.

Erövringens värld utmärker sig tveklöst av ett religiöst tvång som ursprungsbefolkningen anpassar till sitt sätt att vara och tänka, det är här vi finner mestiskonstnärerna som, även om de har sin utbildning från akademierna i Lima, Quito, Cusco, Mexico och andra, som alla grundades av den spanska kronan och kretsar kring 1400- och 1500-talens spanska akademism, tar sig an betydelsefulla problem och utvecklar mestisernas symbolvärld och föreställningar som framhäver den katolska och inhemska religiositeten.

“De inföddas närvaro har skjutits upp under flera århundraden”

Med upptäckten av Amerika påbörjas en era av invandring, och särskilt den chilenska konsten följer inte bara de spanska riktningarna, utan även de engelska och franska. “Akademien” utgör förstas en stadig grund för den latinamerikanska konsten under århundradena efter upptäckten, och konstnärerna börjar resa till Europa, utbilda sig i akademierna och möta mästarna. Denna europeiska inspiration tillför i våra länder en värdefull kunskap om tankar och konstnärlig produktion i andra länder, och konstnärerna tar med sig nya idéer som

är viktiga för de nya konstnärliga grupperingarna i våra länder. Den latinamerikanska konsthistorien rör sig kring en proeuropeisk riktning, det vill säga att konstnärerna är ett svar på Akademien, och detta har fördröjt den inhemska närvaron med flera hundra år.

Hur visar sig denna inhemska närvaro?

Den kanske första inhemska medvetenheten syns i den mexikanska rörelsen, med muralkonsten, genom en social och politisk process som framhäver latinamerikanismen. Vi har också många exempel inom litteraturen, och man kan säga att det idag finns en mycket stark tendens inte bara inom konsten utan också i tänkandet, mot en egen latinamerikansk identitet.

Jag tror att många av våra konstnärer är medvetna om vad Latinamerika är, frikopplat från Europa. Jag kan som exempel nämna Fernando de Szyszlo, som utvecklat ett måleri grundat på andinska symboler, Roberto Matta som inspirerats av mochicas konst, inte att förglömma Wilfredo Lam och många andra, det är en lång rad konstnärer som skrivit in sig i den internationella konsthistorien. Samma sak hände i vår musik, plötsligt uppmärksammades den utomlands tillsammans med dansen, och samma sak med våra författare, som García Márquez, Isabel Allende och andra, och det fortsätter idag.

Hur hänger allt detta ihop med exilen, ett mycket kraftfullt nutida fenomen i den latinamerikanska kulturhistorien?

Många av våra konstnärer, författare och intellektuella har levt i exil, den latinamerikanska historien är full av grymheter, och det gäller inte bara de senaste decennierna. I Latinamerika finns ett ganska speciellt sätt att tänka på frihet och politik. Varje politisk förändring leder till att en eller annan sektor måste fly, och både intellektuella och konstnärer har tvingats bort antingen direkt eller indirekt.

Det speciella med de senaste åren har varit att många unga har lämnat, mitt i sin utveckling, och inte enbart av ideologiska orsaker utan också ekonomiska. En hel generation konstnärer har formats i denna situation. Under kampåren kom många självlärda konstnärer fram här i Sverige. Det var ett svar på symboliska problem som efterhand avmattades, det semantiska problemet kom inte längre än så. Det rådde brist på grundläggande estetik och på ett fenomenologiskt närmande som kunde ha lett till ett nytt sätt att se på stilistiken, till stor del beroende på den avlägsna kontakten med en metodutbildning i konstnärsyrket och estetiken.

Å andra sidan arbetar många konstnärer med en sorts närmande till Latinamerika, det är en stark strömning som har en stadig estetisk grund. Sverige tog emot en mycket liten grupp chilenska konstnärer, och deras verk har mest varit personliga, till skillnad från Frankrike eller USA. Under de år jag bodde i Frankrike fanns det en ganska stark inställning hos de latinamerikanska konstnärerna där, liksom hos författare och intellektuella. De hade alla en utbildning från sina hemländer och kände mycket väl till problemen, inte bara de politiska utan även de konstnärliga. De hade upplevt och deltagit i ett rikt

kulturliv i Latinamerika, och med sina kunskaper kunde de förmedla en mycket annorlunda vision i Europa, som till exempel Roberto Matta, Violeta Parra och Julio Cortázar, allt inom ett väldefinierat politiskt ställningstagande.

Mexiko är ett intressant exempel. För några år sedan såg vi i Sverige en utställning av chicanokonstnärer i USA, invandrade konstnärer som inte tog upp det utslitna mexikanska muralmåleriets prototyper, och som redan var kända internationellt. I stället gick de tillbaka till ursprunget, till det folkliga, det väsentliga, till ursprungsbefolkningens värld och blev en del av mestiseringens anda, som får sitt uttryck i en stark expressionism. Det var en indigenism som levde i nuet och som fick sin fortsättning hos det mexikanska folket i USA, där den frigjorde sig från arkeologin och blev tydligast på det sociala planet.

“Den konstnärliga exilen har alltid funnits”

Du lämnade Chile långt innan exilen blev ett fenomen.

Det är sant, den konstnärliga exilen har alltid funnits, av två orsaker: först därför att Latinamerika alltid har varit isolerat. För många av våra konstnärer har Europa under många årtionden haft huvudrollen, varit den kärna som gett möjligheter att ställa ut internationellt, att möta den internationella kritiken, utveckla sitt konstnärskap och försöka leva av konsten, och detta är den andra orsaken, för i Latinamerika var det inte lätt att leva av sin konst. Här i Europa och i USA var allt mycket bättre organiserat.

Chile är ett särfall, i allt jag har läst i konstpressen återkommer ständigt samma länder: Argentina, Brasilien och Uruguay. Chile förblir okänt, och kanske det är därför som de framgångsrika chilensarna blir utlänningar - Roberto Matta har kallat sig fransman eller amerikan, Joan Downey dog nyligen i USA, hela hans verk har kommit till där, trots hans stora intresse och hans videoserie om latinamerikanska ursprungsbefolkningar. Alfredo Jaar fick sin utbildning i Chile, men lämnade landet mycket ung för att ställa ut internationellt. Det går idag en ström av latinamerikanska konstnärer till USA, de ekonomiska villkoren är andra där, liksom tidskrifterna och den internationella pressen. Vi blir kvar i utkanten, jag menar Chile, men det betyder inte att det inte produceras konstnärer där. Jag har under många år sett stora kvaliteter hos de chilenska konstnärerna, de följer samtiden på ett beundransvärt sätt trots den skenbara isoleringen, kanske för att de inte följer en statlig ideologi, utan direkt behandlar individuella frågor. Den chilenska konstvärlden är väldigt ny.

Jag tycker att det kommer fram verkliga konstnärer i Chile. Kanske beror det på bristen på resurser, den lilla och speciella konstmarknaden, bristen på publikationer, allt detta har skapat ett behov av utforskande och information, inte bara om det som händer i grannländerna, och gör det nödvändigt för konstnärerna att resa utomlands. Det chilenska konstlivet är inte konformistiskt, behovet av förändring och utveckling är påtagligt.

Ana María har rest och studerat mycket, hon har ställt ut i Europa och Latinamerika och trots sin djupa kärlek till Chile stannar hon utomlands. Vad fick dig att resa ut, hur var det att leva utomlands?

Jag reste ut med ett stipendium till Tyskland, det var första gången jag reste och det var en mycket rik upplevelse. På den tiden sjöng jag i Universidad de Chiles kör, det var därför de tog mig dit, jag skulle studera sång. Senare kom jag till Frankrike och Belgien. I Paris studerade jag för att doktorera i estetik, jag intresserade mig för Latinamerika som jag studerade grundligt. När man är utomlands ser man allt tydligare. Livet i Paris var mycket intressant, jag träffade många latinamerikanska konstnärer, vi möttes och besökte varandra, det var en berikande tid med många kontakter. I Sverige har vi på sitt sätt blivit mer isolerade, det här är inte den latinska världen, vi lever inte på gatan och i kvarteret. I den latinska världen är cafeerna intellektuella centra, man går inte bara för att dricka en kopp kaffe för att det är kallt. Här har vi haft ett liv som skiljer sig från vårt, även om man kan bo i Rinkeby och dansa salsa på fredagarna, så är allt mycket annorlunda.

“Jag hade inga pengar, så jag började arbeta med mjölklistor och papper, det var eländigt”

Jag var i Paris, Europas så kallade kulturella huvudstad, det hände mycket i den spanska och latinamerikanska världen, vi såg många utställningar, teater, latinamerikansk sång, och på universitetet var gruppen mycket stark. Det var där jag hittade tillbaka till måleriet. Jag hade studerat på konsthögskolan Bellas Artes i Chile, och i Paris började jag med collage. Jag hade inga pengar, så jag började arbeta med mjölklistor och papper, det var eländigt. Ganska snart kunde jag ställa ut det jag hade gjort och jag och min dåvarande man kunde leva av min konst.

Redan innan jag lämnade Chile var jag påverkad av Tyskland ... Är ditt efternamn tyskt? ... Mitt efternamn - nej, det är skandinaviskt, min farfar var från Norge.

Jag gick på Bellas Artes till 1967. Jag hade fantastiska lärare som var verkliga mästare ... de inte bara undervisade utan de var också själva konstnärer. På den tiden valdes lärarna ut genom prov, det gav hög kvalitet. Bland mina lärare fanns Balmes, Montecinos, Gracia Barrios, alla etablerade konstnärer. Balmes hade kommit från efterkrigstidens Spanien, han var en frisk fläkt och förde med sig den katalanska känsla som vi känner tydligast i Tàpies' verk. Där var problemet och mina papper och mitt mjölklistor.

Medan Ana María lagar en tortilla förklarar hon:

Balmes kände mig och erbjöd mig att studera i hans kurs. På den tiden studerade jag pedagogik, och fortsatte med måleriet. Den akademiska utbildningen var då ännu stark, och är det fortfarande under de inledande studieåren. Det var under skoltiden som jag kom i kontakt med Goetheinstitutet i Santiago. Jag höll på med ett arbete om den

tyska expressionismen, det var det jag tyckte var intressantast, så jag började studera i Goetheinstitutets bibliotek. Jag var intresserad av färgen och formen och det dramatiska uttrycket hos dessa konstnärer.

Konstnären forskar igen ...

Ja, så blev det ... Chilenarna sover inte kulturellt, det finns en hunger efter kunskap, efter att lära sig kultur. Det är mycket personligt, det beror inte på bidrag - du är ju konstnär, inte opportunist!
Jag började studera tyska, reste till Europa två gånger, och under uppehållen i Europa upptäckte jag det fina vi har i Chile: vårt folk, våra konstnärer.

“Där förstod jag, i mina ögons långa mörker och de långa vintrarna, hur oersättlig färgen är”

Jag blev föräldralös vid elva års ålder, och det var inget hinder, trots de svåra åren i mitt liv. I Chile led jag brist på både praktiskt och känslomässigt stöd, och det finns många fördomar mot barn i den situationen. Man blir mycket ensam och tvingas att mogna, barndomen försvinner. Det är det jag känner starkast för barnen i Latinamerika, vi ser vad som händer i Brasilien, det är oförlåtligt, obegripligt, och våra barn i Chile ...

När jag kom till Europa såg jag att det var vanligt att arbeta och studera samtidigt. Det betydde mycket för mig för att uppvärdera mig själv, jag trodde på mig själv trots alla begränsningar.

I Sverige hände något tragiskt för mig som använder synsinnen så mycket. Jag kom hit för första gången för att ställa ut, i Chile säger man “kolorist” om de som prioriterar färgen som uttrycksmedel. Jag bodde redan i Sverige, och här förlorade jag synen, drabbades av näthinneavlossning som plågade mig under många år och som mest av allt påverkade mitt måleri. Du kan föreställa dig vad det betyder. Då förstod jag, i mina ögons långa mörker och dessa vita vintrar, hur oersättlig färgen är - den är ett uttryck i sig själv, den ger liv, den får dig att må bra, det är en lek med intryck.

“Varför måste man ångra färgen? Färgen betyder mycket, och det jag gör är att dikta med färg”

Hur kan du dela med dig av allt detta? Blir du inte rädd för att visa så mycket?

Konstnärer måste ställa ut, det räcker inte med att måla för sig själv. Konsten är ädlare än konstnären, den får ett liv i sig själv och kan påverka människors liv. Jag delar med mig av det jag har, av glädjen i färgen, av lidande och lycka, av det ett landskap kan ge mig, eller en färg, en film, ett möte, en bok. Jag påverkas av vinterns ledsna ansikten, men färgen lyfter mig ur allt detta.

Det hände mig en gång i Chile att jag gick förbi Universidad de Chiles huvudbyggnad, och där var en utställning av Maruja Pinedo, en mycket känd chilensk konstnär. Jag var nedstämd men gick in och där fanns en målning som kan liva upp en död. Varför ska man ångra

färgen? Färgen betyder mycket och det jag gör är att dikta med färg. Det kanske är därför som jag inte tecknar, inte skriver poesi, litteratur är litteratur, då skriver man. Man tröttnar på akademismen, i Bellas Artes var jag tvungen att teckna och det gjorde jag i flera år. Det är inte så att konstnärer som Picasso inte kan teckna, det är bara det att när du börjar på något nytt så vill du vara dig själv. Trots att jag hade en utomordentlig lärare i teckning, maestro Ramón Vergara Grez, så förstod jag att jag ville arbeta med färg, det är som en omelett med tomat - är du med?

Vilken är den starkaste känslan när du målar?

Jag vill vara fri, vill inte känna mig bunden, det finns ett behov av att nå längre, att nå dig själv, det finns ett starkt behov av identitet, det är då du är mest dig själv.

Du är kvinna och du har organiserat utställningar med kvinnliga konstnärer både i Sverige och Tyskland och du har visat chilenska kvinnors folkliga konst i Sverige - finns det en feminism i allt detta?

Jag upptäckte att det finns kvinnliga konstnärer, blev intresserad av vad de gör, vad de tänker, för kvinnan lever inte bara i familjen. I den latinamerikanska historien finns det framstående kvinnor, särskilt inom konsten. Om du går till museet Bellas Artes i Santiago, så är det första du ser Rebeca Mattes skulpturer - vilken konstnär! - och kom ihåg att de gjordes av en kvinna, långt före feminismen. Där finns Marta Colvin med sitt verk "Las Torres del Silencio" som vann ett förstapris i Frankrike för en del år sedan, där finns Roser Bru och Ximena Cristi som trots sin ålder fortfarande undervisar, hon är en outtröttlig målare. Det finns många också i andra latinamerikanska länder. Redan 1890 fanns det kvinnliga konstnärer i Chile, Raquel Former i Argentina, det finns hur många som helst. Sociologin är en annan sak, jag är inte feminist, det vill säga jag är det i den sociala meningen men jag är inte emot det manliga könet.

Ana María bor i Stockholm med sin sambo, svensk journalist och fotograf och de har ställt ut tillsammans både i Skandinavien och i Chile. Ni har organiserat utställningar med chilenskt hantverk och textilkonst med mycket fina insamlade verk och dokumentation. Hur uppstod den idén?

Vi har rest till Chile varje år. Jag studerade socialvård i Valparaíso, jag hade ett socialt samvete och arbetade i fattigkvarteren. Jag kom till Chiloé som student, som en del av det frivilliga sommararbetet. Idag, efter så lång tid och så långt borta, så tycker jag Chiloé påminner mycket om Sverige, vintern, fiolen, valsen, polkan båten, regnet, folkets karaktär, färgerna, skogarna, livet på sjön och så vidare. I Sverige organiserade jag en utställning med chilenskt hantverk, med stöd av SIDA, jag är intresserad av kvinnor och deras kreativa uttryck. På den tiden var arpilleras populära, man talade om dem och jag såg dem först som naiv konst, men förstod snart att de var mer än så. Det fanns ett socialt budskap, de var ett led i en kamp, en sorts folklig

dagbok. Jag tyckte det var intressant och att de borde visas. Jag talade med kvinnor på landet och i kåkstäderna och tänkte att det här måste visas upp. Kvinnornas kamp har haft en enorm betydelse under förtryckets tid, och deras arpilleras visade trots allt inte hat, de visade på sitt oskuldsfulla och kreativa sätt livet under en tid då så många dog, och allt detta bara med tygbitar.

Du har publicerat boken "Arpilleras" i Sverige, men det finns inte mycket material om dem.

Det var en forskning som ledde till att vi visade arpilleras i hela Sverige, vi var på många museer och konstcentra, vi hade bilder, texter och mycket material att visa, vi tog också med broderier från Isla Negra och från gruvarbetarna i Coronel och från grupperna i Lomas de Macul. Materialet gick till Norge, till Etnografisk museum i Oslo och till flera andra.

Jag är intresserad av latinamerikansk konst, kanske det att jag har rest och sett den utifrån har lett till att jag uppskattar den mer.

Under mitt arbete på Kulturhuset i Stockholm lärde jag känna medlemmarna i Textilgruppen och reste med dem i Chile från norr till söder. Vi blev mycket väl mottagna, du vet hur man tar emot utlänningar i Chile ...

I november 1992 reste Ana María för att visa sina egna målningar i Chile.

Det var min första separatutställning där, det var i Sala Viña i Viña del Mar och svenska ambassaden samarbetade med oss. Utställningen visades också i Sala Lawrence i Santiago, och därefter ville jag visa den i Chiloé, i Ancud, Quellón och Castro, det blev mycket vackert. I Castro hängde utställningen i en sal tillhörig kyrkan. Dit kom alla sorters människor och besökare från andra länder. Chiloé är en av de mest turistiska platserna i Chile, och det kom besökare från Europa och Latinamerika och många chilenska ungdomar, intellektuella och lokalbefolkningen, folk kom från öarna och såg utställningen. Det var den finaste utställningen jag haft. Jag gjorde en tavla med tanke på den svenska våren, och en man från öarna satt länge med sin korg framför den. För honom var det hans eget landskap och han beskrev fåren och herdarna, det var fantastiskt! Jag hade besökare som Germán Arestizábal, som tog till sig utställningen, arkitekten Edward Rojas och andra öbor. Jag tror att det var det bästa som hänt i mitt liv. Chiloé har hjälpt mig mycket och Sverige har på sitt sätt präglat mig. Chiloé har lyft mig med sin chilenska själ liksom det hände mig med jazzen, det var en impuls som kom inifrån. Jag sjöng i en jazzorkester men tappade rösten, nu kan jag inte längre sjunga men men försöker skapa de pentatoniska och kontrasterande klangerna i färg.

Ana María visar sina senaste verk på papper, delar av en utställning som turnerar i Sverige. Det är en serie tavlor i oljepastell, och hon använder färger hon själv tagit med från Chile, bland annat vattenlöslig anilin. Hon visar mig ett verk kallat "Jag ser min lilla ö" och berättar att den spanska titeln är "Yo miro Chiloé". Genom att

arbete med lager på lager ger sig Ana María in i ett taktilt universum, jag menar en provokativ atmosfär som framkallar den känsla hon kallar "närmanden". På så sätt kan tavlan, när den befriats från sin beskrivande funktion, låta oss närma oss känslan av färgen själv. Genom denna semantik kan tavlan, som i sig från början bär med sig en laddning av känsla och minne, förflytta oss till minnet och skapa sprickor mellan verkligheter. På så sätt skapar vi en visuell dialog - i den här tavlan finns träets färg och regnets friskhet, tavlan bär i sig öns fuktighet.

Till de här formerna, odefinierade och djupa som vår perception, hör en egen struktur. Det är färgen som förenar, den är mediet, det är den som sammanför.

Jag gjorde en teckning baserad på en saga, den heter "lek" och är en berättelse om några djur som samlas för att leka med varandra. Jag tycker mycket om lasyr, idag arbetar jag med det i form av pastell eller genomskinligt papper, det kan ge mycket bra resultat, för det kan samtidigt vara täckande och genomskinligt.

Mina tavlor anspelar på det mänskliga och på naturen, där finns många landskap, som den här tavlan som är inspirerad av en fest med fyrverkerier, och den här andra som är ett landskap jag såg på en resa i södra Sverige.

Jag vill förmedla känslan i det jag upplever, och för att göra det måste jag ge grunden för en ny känsla. En stund på ett ställe, en vacker stund, en smutsig stund, kan bli till poesi.

På sista tiden har jag arbetat varje dag, det har varit en mycket produktiv period, med många utställningar. Jag har mycket material som jag gärna vill visa. Under sommaren hade jag en separatutställning på galleri Hera i Stockholm. Där träffade jag Sun Axelsson som blev mycket rörd, hon ville köpa hela utställningen. Just nu visar jag mina tavlor i Falkenberg, utställningen öppnade 13 augusti i stadshuset och efter det är jag inbjuden till Lycksele, Haparanda och Skellefteå. I november ska jag ställa ut i Stockholm, i restaurangen i Enkehuset.

Ana Marías konst har en utmejslad stil som visar mogenhet och en väldefinierad karaktär. Hennes tavlor bildar en helhet. Färgen i alla dess toner och transparens, detta pigmentens möte får oss att leva i tavlan. Efter femton år som bibliotekarie på Kulturhuset i Stockholm är Ana María tillbaka i sin ateljé för att måla, för att fullfölja den uppgift som fick henne att lämna Chile: konsten. Här i ateljéns ensamhet, med färgen som enda sällskap, börjar Ana Marias nya vår.

Ricardo Abarza
Stockholm, september 1993